

STOPNIE UBYTKU SŁUCHU I ICH KONSEKWENCJE DLA ROZWOJU MOWY I TRUDNOŚCI SZKOLNYCH DZIECKA.

Różnice między dziećmi z wadami słuchu są tak samo duże, jak między ich słyszącymi rówieśnikami. Każde dziecko jest inne, ma niepowtarzalną osobowość, zdolności, zainteresowania i temperament. W przypadku dzieci z wadami słuchu ważnymi, choć nie decydującymi jednoznacznie o ich rozwoju czynnikami są: moment utraty słuchu i stopień ubytku słuchu.

Jeżeli dziecko urodzi się głuche lub utraci słuch przed 18 miesiącem życia, mówimy o tzw. głuchocie prelingwalnej, która powoduje najpoważniejsze zaburzenia w rozwoju mowy. Jeżeli całkowita lub częściowa utrata słuchu nastąpiła po 18 m-cu życia mówimy o głuchocie postlingwalnej.

Jej skutki są zależne od tego, na jakim etapie rozwoju mowy było dziecko w momencie utraty słuchu. Inne problemy będzie miało dziecko, które zaczęło rozumieć mowę, a inne to, które swobodnie posługiwało się już zdaniami. Jeśli utrata słuchu nastąpiła po opanowaniu kodu językowego, czyli między 10 a 12 rokiem życia, mówimy o osobach późnogłuchych. Te osoby najwięcej problemów mają przy odbiorze mowy.

Ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój mowy i trudności w szkole jest stopień ubytku słuchu. **Międzynarodowe Biuro Audiofonologii (BIAP) klasyfikuje stopnie ubytku (upośledzenia) słuchu następująco:**

1 .Normalny słuch	-próg słyszalności 20 dB -próg
2.Lekkie upośledzenie słuchu	słyszalności między 21 -40 dB -
3.Średnie upośledzenie słuchu	próg słyszalności między 40-71 dB
4.Poważne upośledzenie słuchu	-próg słyszalności między71-90 dB
5.Głębokie upośledzenie słuchu	-próg słyszalności 91 dB i wyższy

Najczęściej używamy określenia "dzieci z wadami słuchu"- wówczas mamy na myśli wszystkie dzieci z uszkodzonym słuchem. Natomiast gdy mówimy o uczniu głuchym lub niesłyszącym, mamy na myśli dziecko, którego ubytek słuchu jest co najmniej głęboki.

Różne stopnie ubytku słuchu powodują charakterystyczne zaburzenia w rozwoju mowy i odbiorze dźwięków, co w konsekwencji może powodować specyficzne trudności szkolne.

W tabeli przedstawione są uporządkowane informacje dotyczące skutków ubytku słuchu. Należy pamiętać, że nie ma jednoznacznego związku między konkretnym zaburzeniem, a specyficzną trudnością. Wielokrotnie zdarza się, że jedno zaburzenie, np. zaburzenie artykulacji głosek, powoduje różne trudności, np. niechęć do wypowiadania się, trudności w poprawnym pisaniu itd. Aby uniknąć powtarzania informacji, przy kolejnych stopniach ubytku słuchu podane są tylko te zaburzenia i trudności, które nie występują przy mniejszym uszkodzeniu słuchu. Oznacza to, że aby zrozumieć, jakie trudności i zaburzenia ma dziecko np. z poważnym ubytkiem słuchu, należy zapoznać się z wszystkimi informacjami dotyczącymi dzieci z lekkim i średnim ubytkiem słuchu.

Stopnie ubytku sluchu i ich konsekwencje dla rozwoju mowy dziecka i specyficzne trudności szkolne		
STOPIEŃ UBYTKU SŁUCHU	CHARAKTERYSTYCZNE ZABURZENIA	SPECYFICZNE TRUDNOŚCI
LEKKI UBYTEK SŁUCHU 21 - 40 dB	<ul style="list-style-type: none"> - Dziecko nie słyszy mowy cichej i szeptu - Dziecko nie słyszy mowy w hałaśliwym otoczeniu - Dziecko ma problemy z różnicowaniem głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych - Mogą wystąpić zaburzenia w artykulacji niektórych głosek 	<ul style="list-style-type: none"> - Ma trudności z rozumieniem tekstów wypowiedzianych cicho lub szeptem - Ma problemy ze śledzeniem toku lekcji - Nie zawsze wie, co należy zrobić - Sprawia wrażenie, że ma trudności ze świadomą koncentracją uwagi - Ma trudności w analizie i syntezie słuchowej słów, co może powodować problemy w nauce czytania i pisania - Popelnia błędy przy pisaniu tekstów ze słuchu. Często myli głoski dźwięczne i bezdźwięczne
ŚREDNI UBYTEK SŁUCHU 41 - 70 dB	<ul style="list-style-type: none"> - Nie słyszy wypowiedzi z dalszej odległości - Nie korzysta z rozmów gwarnym pomieszczeniu - Nie nadąża za tokiem dłuższej rozmów - Nie korzysta z informacji, które nie są kierowane bezpośrednio do niego - Nie słyszy intonacji wypowiedzi - Nie rozumie dużej części audycji radiowych i telewizyjnych, tekstów piosenek, nagrań magnetofonowych - Nie rozumie tekstów filmów zagranicznych z dubbingiem - Niewiele korzysta z przedstawień teatralnych (szczególnie lalkowych) - Ma zaburzoną artykulację głosek dźwięcznych, szumiących (sz, ż, cz, dż), syczących (s, z, c, dz), ciszących (ś, ź, ć, dź) - Ma znaczne problemy z analizą i syntezą słuchową - Ma uboższe słownictwo - popelnia błędy w mowie - Ma osłabioną pamięć słuchową 	<ul style="list-style-type: none"> - Ma mniejszą wiedzę ogólną - Nie nadąża za tokiem lekcji - Z trudem korzysta z lekcji prowadzonych metodą pogadanki i dyskusji - Ma trudności z rozumieniem pytań i poleceń - Ma trudności z właściwą interpretacją wypowiedzi nacechowanych emocjonalnie - Ma trudności z czytaniem i ze zrozumieniem dłuższych tekstów - Ma trudności z przyswajaniem abstrakcyjnych pojęć i nowych terminów - Popelnia błędy w prawidłowym zapisie wyrazów (myli głoski o podobnym brzmieniu) - Ma problemy z formułowaniem poprawnej gramatycznie wypowiedzi - Popelnia liczne błędy językowe w wypowiedziach pisemnych - Odpowiada ustnie i pisemnie w sposób uproszczony, krótko, schematycznie, często nie na temat - Ma trudności z nauką języka obcego

<p>POWAŻNY UBYTEK SŁUCHU 71 - 90 dB</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Słaby rozwój mowy we wszystkich jej zakresach (leksykalnym, gramatycznym, artykulacyjnym) -Dziecko nie zauważa, nie różnicuje, a w związku z tym nie reaguje adekwatnie na dźwięki z otoczenia -Mowę odbiera głównie na drodze wzrokowo-słuchowej -Nie korzysta z wypowiedzi innych uczniów w klasie - Ma bardzo słabą pamięć słuchową 	<ul style="list-style-type: none"> -Ma znacznie ograniczony zasób wiedzy ogólnej, powodujący istotne problemy w opanowaniu wiadomości ze wszystkich przedmiotów nauczania -Ma znacznie ograniczony zasób słownictwa czynnego i biernego -Ma trudności z prawidłowym formułowaniem wypowiedzi pisemnych -Robi bardzo dużo błędów językowych, które sprawiają że wypowiedzi stają się niekomunikatywne -Rzadko i niechętnie wypowiada się na lekcji -Mówi niewyraźnie, co powoduje, że jego wypowiedzi mogą być niezrozumiane
<p>GŁĘBOKI UBYTEK SŁUCHU 911 WIĘCEJ</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Słaby rozwój mowy we wszystkich jej zakresach: leksykalnym, gramatycznym, artykulacyjnym oraz w zakresie rozumienia mowy -Głos jest często głuchy bądź piskliwy, zdarza się wymowa nosowa -Często zakłócony jest rytm mowy, melodia, akcent i właściwa intonacja -Dziecko mówi bądź zbyt szybko, bądź nadmiernie przeciąga głoski -Mowę odbiera głównie na drodze wzrokowej 	<ul style="list-style-type: none"> -Ma trudności z komunikowaniem się, często nie jest rozumiane przez otoczenie -Z trudem nawiązuje kontakty społeczne -Ma bardzo ograniczoną wiedzę, bowiem korzysta tylko z zapisu graficznego i odczytywania mowy z ust -Ma tendencję do mechanicznego uczenia się na pamięć bez rozumienia treści -Odpowiada na pytania odtwarzając wyuczone fragmenty

GŁUCHOTA POSTLINGWALNA

- utrata słuchu nastąpiła po okresie rozwoju mowy.

Często jest wynikiem poważnej choroby (z wysoką gorączką) lub wypadku. U dzieci mogą występować silne tendencje do izolowania się od otoczenia.

Wiele dzieci przestaje w ogóle mówić. Są też takie dzieci, u których wada słuchu ma charakter postępujący. Dziecko słyszało dobrze w pierwszych latach życia, a potem stopniowo traciło słuch.

Najbardziej widocznym objawem utraty słuchu są zaburzenia artykulacji i tonacji. Kolejnym ważnym objawem głuchoty postlingwalnej są trudności w nabywaniu nowego słownictwa i zapominanie słów już opanowanych.

Niezależnie od tego, jak wyraźnie dziecko mówi z tzw. głuchotą postlingwalną i jak bogatym słownictwem się posługuje, jeżeli ma poważny ubytek słuchu to będzie miało wszystkie problemy wymienione w tabeli charakterystyczne dla tego stopnia ubytku słuchu.

GŁUCHOTA JEDNOSTRONNA

- dziecko gorzej słyszy na jedno ucho.

Bardzo często dopiero w szkole ujawnia się ta wada, ponieważ nauczyciele zauważają problemy dziecka w słuchaniu i koncentrowaniu uwagi. Rozwój mowy dzieci z jednostronnym ubytkiem słuchu zazwyczaj przebiega prawidłowo.

Zasadniczym problemem przy lewostronnym uszkodzeniu może stać się kontrolowanie emocji.

Lewostronna percepcja zapewnia bowiem możliwość analizy danych o emocjach. Barwa głosu, jego natężenie, melodia pozwalają ocenić emocjonalne stany u osób z najbliższego otoczenia. Brak tych informacji może powodować u dziecka stan niepewności, a często zagrożenia, być przyczyną niepokojów, a nawet lęków i przejawiać izolowaniem się lub agresją.

Może również przeszkadzać dziecku w nawiązywaniu relacji koleżeńskich czy przyjaźni, a także utrudniać kontakt z nauczycielem.

W lewostronnym uszkodzeniu słuchu możemy zatem obserwować:

- nie zrównoważenie emocjonalne
- skłonność do załamania
- nerwowość
- drażliwość
- brak pewności siebie w kontaktach z innymi
- płaczliwość

W nauce dziecko może preferować przedmioty ścisłe. Trudności z językiem polskim mogą wynikać z braku umiejętności całościowego postrzegania problemów i dostrzegania zagadnień estetycznych i emocjonalnych.

Mogą się pojawić problemy z percepcją muzyki, za którą odpowiada prawa półkula (lewe ucho).

Dziecko może mieć trudności z:

- poczuciem rytmu
- odtwarzaniem melodii piosenek
- nauką gry na instrumentach.

W przypadku prawostronnych uszkodzeń słuchu mogą się pojawić problemy w:

- przyswajaniu wiedzy wymagającej sekwencyjnego (logicznego) porządkowania faktów (lewa półkula)
- przyswajania ortografii
- nauczania przedmiotów ścisłych (matematyki, fizyki, chemii)
- koncentracji uwagi na wybranych zagadnieniach, uczeń może bowiem łatwo wyłączyć się z toku lekcji, przenosi uwagę na inne zagadnienia.

Możliwe jest także pojawienie się zaburzeń dyslektycznych - w wyniku ograniczenia umiejętności słuchowej analizy i syntezy głoskowej, a także zaburzeń lateralizacji słuchowej.

SZCZEGÓŁOWE SUGESTIE I WSKAZÓWKI MAJĄCE NA CELU DOPOMÓC W BARDZIEJ EFEKTYWNYM POROZUMIEWANIU POMIĘDZY NAUCZYCIELEM A UCZNIEM DOTKNIĘTYM WADĄ SŁUCHU

AKUSTYKA I OŚWIETLENIE W KLASIE SZKOLNEJ

1. Zachęcaj uczniów, by ograniczali hałas np. stukanie ołówkiem, szuranie nogami.
2. Staraj się utrzymywać niski poziom hałasu w klasie podczas dyskusji oraz zajęć dowolnych.
3. Upewnij się, że w czasie zajęć lekcyjnych nie używa się obok hałaśliwych maszyn np. kosiarki na trawniku przed szkołą.

MIEJSCE W KLASIE

1. Posadź ucznia tak, by mógł ciebie widzieć i słyszeć, a także łatwo się obrócić, aby patrzeć i słuchać kolegów (II, III ławka w rzędzie od strony okna; źródło światła powinno być z tyłu).
2. Uczeń powinien być zwrócony lepiej słyszającym uchem do rozmówcy.
3. Gdy jakiś uczeń czyta głośno, niech cała klasa patrzy na w jego kierunku, aby uczeń niedosłyszający nie czuł się wyróżniony.
4. Pozwól, aby uczeń w klasie mógł się przemieszczać w zależności od tego, gdzie dzieją się najważniejsze sprawy.

TWÓJ STYL PROWADZENIA ZAJĘĆ

1. Wołaj ucznia po imieniu - unikaj dotykania go.
2. Zanim przekażesz mu polecenie lub zadasz pytanie upewnij się, że uczeń uważa .
3. Nie chodź, gdy do niego mówisz, ogranicz ruchy rąk i głowy, zwracaj ku niemu twarz, nie zasłaniaj jej dłońmi czy książką.
4. Mów zwyczajnym językiem. Unikaj pojedynczych wyrazów, przesadnej artykulacji lub krzyku, stosuj krótkie zdania lub frazy.
5. Zwracając się do klasy nie stój przy oknie, by światło nie świeciło uczniowi w oczy.
6. Używaj jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy np. zapisz na niej słowa kluczowe. Mów zapisywany tekst i patrz na twarz ucznia.
7. Daj mu czas na odpowiedź. Być może będzie potrzebował upewnienia się, czego od niego oczekujesz. Sprawdź czy zrozumiał co zostało powiedziane.
8. Jeśli uczeń nie odpowiada na pytanie, powtórz je.
9. Unikaj pytań, które wymagają odpowiedzi „tak” lub „nie”.
10. Uświadom sobie problemy ucznia związane z korzystaniem z radia, z wieli programów telewizyjnych, środków masowego przekazu, z robieniem notatek, literowaniem i dyktandami.
11. Zachęcaj ucznia, aby dawał ci znak, że czegoś nie usłyszał lub nie zrozumiał, ale zachęcaj go również do samodzielności.
12. Gdy został skarcony, upewnij się, że rozumie za co. Mógł nie zrozumieć, czego się od niego wymaga.
13. Gdy włącza się do rozmowy grupowej, możesz dopomóc mu wyjaśniając o czym jest mowa.
14. Uświadom sobie, że poziom słyszenia może ulegać wahaniom.

APARAT SŁUCHOWY

1. Dowiedz się jakiego aparatu używa uczeń (jednego czy dwóch).
2. Upewnij się czy uczeń je nosi.
3. Sprawdź czy funkcjonują, zapoznaj się z jego działaniem, z zaleconym ustawieniem wzmocnienia.
4. Miej pod ręką zapasowe baterie.
5. Przypominaj uczniowi o konieczności zdejmowania go i zabezpieczania na czas zajęć na pływalni oraz przed niektórymi grami sportowymi.

PAMIĘTAJ ŻE:

1. upośledzenie słuchu nie jest związane z inteligencją
2. aparat słuchowy nie czyni z ucznia z uszkodzonym słuchem osoby normalnie słyszającej
3. przyczyn zaburzeń społecznych interakcji może być wiele. Warto w sposób obiektywny ocenić, czy są one związane z wadą słuchu, czy też z innymi czynnikami
4. zachęcaj uczniów i grono pedagogiczne do tolerancji
5. wykorzystuj każdą sposobność do pracy indywidualnej z uczniem
6. pozostawaj w bliższym kontakcie ze specjalistą, co najważniejsze z rodzicami ucznia niedosłyszącego, jak i poprzednią szkołą, do której uczeń uczęszczał